

גז, צדק חלוקתי והיגיון סביבתי

דני רבינוביץ

'מעריב', 12 ספטמבר 2010

גילוי מרבצי הגז הגדולים בים התיכון מול חופי ישראל הם חדשות סביבתיות טובות. גז טבעי הוא הדלק המחצבי שבעירתו פולטת הכי פחות מזהמים וגזי חממה. ישראל, שתעשיית החשמל שלה מתבססת עדיין בעיקר על פחם, מתכננת מפעלי התפלת מים בקנה מידה גדול ועומדת להיות חלוצה בתחום המכונית החשמלית. בנתונים הללו, המעבר משריפת פחם לשריפת גז בתחנות כח, שמן הסתם יואץ בגלל גילוי הגז, הוא חשוב מאין כמוהו. והסיכוי שישראל כיצואנית גז תעזור למדינות אחרות לעשות שינוי דומה גם הוא התפתחות חיובית.

אך על המהלך כולו מעיב עתה המאבק על תמלוגי הגז. מספר חברות אנרגיה – 'דלק' של יצחק תשובה וחברה בבעלות אמריקנית הן הבולטות – השקיעו בשנים האחרונות ממון בחיפושי הגז. הן קיבלו מן המדינה זיכיונות חיפוש והפקה, תמורת התחייבות לשלם למדינה כרבע מהכנסותיהם, אם יתחילו להרויח. עכשיו, כשמתברר שההכנסה תגיע למאות מיליארדים, מבקשת המדינה לשנות את החוק ולהעלות את רף התמלוגים, ולקרבו לאחוז המקובל בעולם, שבחלק מהמדינות מגיע לחמשים אחוז ואף יותר. התאגידים בעלי הזכיונות טוענים מנגד שהם נכסו לעסקי הגז על סמך האחוזים הנמוכים, ושלא הוגן להפוך עליהם עתה את השולחן.

העלאת התמלוגים לעת הזאת איננה רק הוגנת אלא גם חוקית, צודקת וחיונית. הגז בים התיכון הוא חלק ממשאבי הטבע של כולנו. הפקתו צריכה להניב רווחה לכלל, ולא רווחי עתק דמיוניים לקומץ בעלי ענין שכבר כיום חיים בעושר אגדי. כמות הגז שתופק גדולה כל כך שגם אם מחצית ההכנסה תלך למדינה למימון חינוך, תשתיות, רווחה ובריאות, המשקיעים עדיין ירויחו מאות מיליונים.

הטענה כאילו העלאת התמלוגים תפגע באמון בעלי הון בממשלה ותעצור בהם מלהשקיע את כספם ואת מרצם במיזמים כאלה בעתיד היא דמגוגיה זולה. על כל משקיע שיסרב להיכס לעסקי גז בישראל יימצאו עשרה שיקפצו על המציאה. צריך אולי להפריד בין משקיעים שהתחילו מוקדם והשקיעו הרבה לבין מי שנכנסו לתמונה מאוחר יותר. בשני המקרים, שולי הרווח העצומים מבטיחים למשקיעים רווח גדול גם בלי לשדוד את הציבור מזכויותיו.

המדינה היא הפארטנר העסקי של הזכיינים, אבל לא רק. אחריותה העליונה היא להגן על האינטרס של כלל הציבור, לא על זכותם של טייקונים להתעשר עוד יותר. לכן כשהנסיבות משתנות יש לה זכות מלאה, ובמקרה הזה חובה, לשנות חוקים, כולל החוק המיושן שמסדיר תמלוגים בהפקת מחצבים. חובתה להפוך את הגז הימי למנוף צמיחה עבור כולנו מכתובה פתרון פשוט: העלאת רף התמלוגים עד לפחות חמשים אחוז.

ויש לממשלה חובה נוספת בשולי המאבק הזה: לבוא חשבון נוקב עם אלה שתאוות הבצע שלהם העבירה אותם על דעתם והם מנסים לתאר את המאבק הלגיטימי על התמלוגים כמאבק שכוונתו להגן על יבוא גז מחו"ל. תיאור כזה הוא מרושע, וכל כוונתו היא הסחת הדעת מן העיקר. יידעו כולם: הקמפיין להעלאת התמלוגים עוסק רק באינטרס של הציבור ליהנות מנכסיו. מי שמבקשים לפגוע באינטרס הזה הם רק בעלי הזיכיונות.

פרופ' דני רבינוביץ (אוניברסיטת ת"א) הוא סגן יו"ר גרינפיס בריטניה ויו"ר האגודה הישראלית לצדק סביבתי.